

Skrivelse angående behovet av ett ökat fokus på sexuell hälsa i arbetsterapeutprogrammet

Teoretisk bakgrund

Som blivande arbetsterapeuter får vi lära oss att se på människan utifrån ett holistiskt synsätt, att människan är en aktiv varelse och att vi ska främja möjligheten till delaktighet i aktivitet. Att arbeta personcentrerat och fånga upp varje människas enskilda önskningar, mål och motivation för att uppleva delaktighet och tillfredsställelse i sitt liv är av stor vikt för att uppnå en bra hälsa. Sexuellt välbefinnande är enligt World Health Organization en integrerad del av definitionen för att en god hälsa ska uppnås. Sexualiteten påverkar handlingar, tankar, känslor och respons och därigenom både vår psykiska och fysiska hälsa (1). Dessvärre saknas det i dagsläget ett tydligt fokus på sexuell hälsa i relation till arbetsterapi och som en naturlig del av vardagens aktiviteter, som en del i grundutbildningen på samtliga lärosäten i Sverige. För att vi som arbetsterapeuter ska känna oss trygga i att vi kan hjälpa vår patient eller klient på bästa sätt behöver vi ha kunskapen om detta ämne med oss redan från grundutbildningen. Vi måste vara beredda på att det kan dyka upp som stora frågor hos dem vi hjälper, då det för många är en viktig aspekt av deras vardagliga aktiviteter som de skulle önska hjälp med. En australiensisk studie har undersökt arbetsterapeutstudenters uppfattning kring sin egna förmåga att bemöta frågor kring sexualitet. Över hälften av studenterna uppger att de skulle vara obekväma att bemöta frågor kring möjlighet till sexuell aktivitet (2). En annan studie har genom en kvalitativ ansats undersökt personer med neurologiska funktionstillstånd och denna persons partners upplevelse av stöd i frågor rörande sexuell hälsa. Samtliga tretton personer och tio av deras partners uppger att detta ämne aldrig behandlats tillsammans med arbetsterapeut. I denna studie ges sexualitet inte bara meningen av en sexuell akt utan ett mer holistiskt koncept där sexualiteten bidrar till personens livskvalité och upplevda meningsfullhet (3).

I Folkhälsomålen under Målområde 1 menar regeringen att *“delaktighet och inflytande i sambället är en av de mest grundläggande förutsättningarna för folkhälsan och skall därför utgöra ett särskilt målområde”*. Detta tas även upp i Målområde 2; *“Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa skall därför utgöra ett målområde”* (4). Folkhälsomyndigheten som författar de folkhälsomål vår profession förväntas bidra till att uppfylla, förklarar att det bör finnas en möjlighet för funktionsnedsatta personer att lyfta frågor kring sexualitet samt funktionshinder inom områden där arbetsterapeuter är representerade, såsom habilitering, rehabilitering samt neurologiska avdelningar.

I “Etisk kod för arbetsterapeuter” står det bland annat att *“arbetsterapeuten ska bedriva arbetsterapi utifrån personens vilja så långt det är förenligt med professionens mål och uppgifter”* samt att *“arbetsterapeuten ska respektera och behandla personen som en i grunden unik och kompetent person med förmåga till självbestämmande i frågor som rör dennes liv”* (5). Detta kan innefatta allt ifrån en önskan om att kunna gå till affären och handla sin egen mat till att känna att det sexuella livet inte utgör något hinder för personen i vardagen.

Sveriges Arbetsterapeutstudenters centrala styrelse har även varit i kontakt med Stefan Balogh, legitimerad arbetsterapeut och sexolog, som arbetar med och föreläser kring vikten av att ha ett perspektiv på sexuell hälsa i jobbet som arbetsterapeut. Stefan menar att vi som arbetsterapeuter måste, liksom med allt annat vi jobbar med, bryta ned detta till aktiviteten; hur våra kroppar är i förhållande till varandra, förflyttning och positionering. Vi ska inte prata om känslan och den eventuella medicinska dysfunktionen då det är en uppgift för läkare och psykologer. Arbetsterapeutens roll i sammanhanget blir att prata om att möjliggöra delaktighet i aktivitet och hur vi kan använda bland annat hjälpmedel för att anpassa och kompensera för någon form av bortfall. Vi måste våga låta de rehabiliterande tankarna utgöra fokuset för patientens önskan om ett fungerande sexuellt välbefinnande, oavsett funktionsvariation.

Verkligheten idag

Frågan om ett ökat perspektiv på sexuell hälsa inom arbetsterapeutprogrammet i Sverige har de senaste åren uppmärksammats och efterfrågats av studenter och medlemmar i Sveriges Arbetsterapeutstudenter. Den centrala styrelsen har under det gångna verksamhetsåret varit i kontakt med programansvariga och lärare på landets åtta arbetsterapeutprogram för att kartlägga *om* och *hur* utbildningen berör dessa frågor.

En sammanställning av de svar vi tagit del av visar att respektive utbildningsort berör detta ämne i varierande grad och utsträckning.

På flera håll, bland annat i Stockholm, Lund och Norrköping, finns perspektivet endast med som ett kortare inslag under en dag, i dessa fall i form av föreläsning och workshop med Stefan Balogh som undervisar och arbetar med arbetsterapi och sexualitet. Dessa undervisningstillfällen har förekommit i utbildningens senare delar (termin fyra och fem). I Göteborg har ett nytt programupplägg sedan 2014 inneburit att ett mer övergripande förhållningssätt kring sexuell hälsa integrerats i utbildningen, även här med utgångspunkt i en föreläsning med Stefan Balogh. Utöver detta har ämnet uppmärksammats under termin fyra där det bland annat berörts i studiegruppsarbete och seminarium som grundar sig i case-struktur. Även i Jönköping kommer ett nytt utbildningsprogram att starta från och med höstterminen 2018, där sexuell hälsa kommer att ingå som en integrerad del i flera kurser. De studenter som läser enligt det tidigare programupplägget har likt Stockholm, Lund och Norrköping en temadag i ämnet sexuell hälsa.

Vid utbildningen i Örebro har man valt att inte lyfta frågan kring sexuell hälsa specifikt. Däremot lyfts frågan i aktuella situationer, till exempel i hur frågor kring kartläggning av aktivitetsförmåga kan formuleras utifrån ett normkritiskt förhållningssätt. Både i Stockholm och Örebro förekommer det att studenter fördjupar sig i frågor gällande detta ämne i uppsatsskrivande eller utvecklingsarbete, antingen på eget initiativ eller på uppdrag från verksamheter. Utifrån vad vi i den centrala styrelsen har tagit del av och erfaren är perspektivet på sexuell hälsa inom utbildningen i Umeå och Luleå fortfarande mycket begränsat. Enligt utbildningsansvarig i Luleå finns det i dagsläget inte plats i schemat. I Umeå har det klubbats igenom ett förslag om att ett utökat perspektiv ska införas i samtliga terminer från och med 2017.

Vår vision

Med bakgrund av den information vi tagit del av i frågan om sexuell hälsa inom arbetsterapiutbildningen, och med anledning av att det idag inte finns en självklar plats för ämnet i grundutbildningen på alla lärosäten, vill vi i Sveriges Arbetsterapeutstudenters centrala styrelse se en förändring på samtliga utbildningsorter.

Sveriges Arbetsterapeutstudenters centrala styrelse och våra medlemmar bakom oss vill att:

- Ett perspektiv på sexuell hälsa ska finnas med som ett genomgående förhållningssätt i arbetsterapeutprogrammet på samtliga utbildningsorter i Sverige.
- Frågor kring sexuell hälsa, och en syn på sexualitet som betydande för personers livskvalitet och hälsa, ska lyftas kontinuerligt under utbildningens samtliga tre år i form av exempelvis föreläsningar, workshoppar eller case-arbeten.
- Lärare ska stötta studenter som är intresserade av att fördjupa sig i ämnet genom att till exempel erbjuda möjligheter att skriva examensarbete eller välja VFU inom nya eller etablerade arenor.

Att inkludera perspektivet sexuell hälsa i grundutbildningen anser vi skulle bidra till att ge oss blivande arbetsterapeuter förutsättningar att kunna bemöta frågor som kan komma att ställas av personer ur samtliga patientgrupper i vårt kommande yrkesliv. Att som yrkesverksam kunna uppvisa ett samlat och professionellt intryck är till fördel för alla inom yrkeskåren.

Arbetsterapeuter profilerar sig med att arbeta med aktivitet och att under utbildningen då inte ta hänsyn till *all* mänsklig aktivitet ser vi som en stor brist. Vi från Sveriges Arbetsterapeutstudenter hoppas på och förväntar oss att detta tas upp till fortsatt diskussion för att bättre rusta oss inför den verklighet som kommer möta oss som yrkesverksamma.

**Sveriges Arbetsterapeutstudenters centrala styrelse, verksamhetsåret 2017
2017-09-11**

Emma Hagman, Ordförande

Niclas Vilhelmsson, Vice ordförande

Emma Sofia Svenson, Göteborg

Helena Wernersson, Göteborg

Sanna Nord Ekfeldt, Luleå

Christoffer Stenmark, Luleå

Johanna Nanne, Lund

Cecilia Lund, Lund

Anna Sydorw Tholén, Norrköping

Ebba Edström, Stockholm

Jasmine Karlsson Ryss, Stockholm

Beatrice Causey, Jönköping

Referenser

1. Folkhälsomyndigheten. Sex, hälsa och välbefinnande. Östersund; Folkhälsomyndigheten; 2012
2. Jones, Mairwen K, Patricia Weerakoon, and Rosemary A Pynor. "Survey of Occupational Therapy Students' Attitudes towards Sexual Issues in Clinical Practice." *Occupational Therapy International* 12.2 (2005): 95-106. Web.
3. Taylor, Bridget. "The Impact of Assistive Equipment on Intimacy and Sexual Expression." *The British Journal of Occupational Therapy* 74.9 (2011): 435-42. Web
4. Socialdepartementet. Mål för folkhälsan [Internet] Stockholm; Socialdepartementet 2002. [Uppdaterad 2015-04-02, citerad 2017-09-02] Hämtad från:
<http://www.regeringen.se/49bbe3/contentassets/04207325e75943408c69a55643ea1d3e/mal-for-folkhalsan>
5. Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter. Etisk kod för arbetsterapeuter: antagen av Förbundet Sveriges Arbetsterapeuters fullmäktige 1992, reviderad 2004 och 2012. [5.], rev. uppl. Nacka: Förbundet Sveriges arbetsterapeuter (FSA); 2012. Hämtad från:
<http://www.landstingetsormland.se/PageFiles/874/Etisk%20kod%20webbversion%202012.pdf>